

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Erfarenheter av och tankar om att vara flerspråkig
- reflektioner av åtta gymnasieelever

Majvor Wihman

Specialarbete, 15 hp
Svenska som andraspråk, fördjupningskurs
SSA133
Vt 2012
Handledare: Tore Otterup

Sammandrag

Uppsatsen är en undersökning av åtta elevers erfarenheter och tankar om att vara flerspråkig.

Syftet var att ta reda på hur ett antal flerspråkiga personer själva upplevde sin situation, för att på så sätt öka kunskapen och förståelsen om flerspråkighet och därmed minska missförstånd.

De viktigaste frågeställningarna, har varit att finna vilka för- och nackdelar som eleverna upplevde, hur språken har inverkat på deras vardag och hur identitetskänslan har påverkats.

Metoden, som användes, var en kvalitativ metod, där djupintervjuer har gjorts med eleverna enskilt.

De åtta eleverna, som har intervjuats, har bott i Sverige mellan två och sex år och kommer från länder i Europa, Asien och Afrika. De flesta studerar svenska som andraspråk på "högstadienivå" och är alltså klara med sfi-studierna, vilket gjorde att det inte var några större språkbekymmer. Eleverna är i tonåren, och några är vuxna.

Resultatet av intervjuerna visade att eleverna såg mest fördelar med att vara flerspråkiga. De tyckte att de fick kontakt med nya människor och kulturer och de trodde att de skulle ha nytta av sina språk i framtiden. Det skulle ge dem fler möjligheter till arbeten och större valfrihet. Flera ansåg att språken förbättrade självförtroendet. De hade alla mötts av positiva reaktioner i Sverige. Identitetskänslan påverkas inte automatiskt av det nya språket, utan den styrs av personens ursprungsland, kultur och släkt.

Avslutningsvis kan man konstatera att fler och fler människor lever i en flerspråkig miljö och att omflyttningen i världen ökar, och på så sätt sprids kunskaper och erfarenheter.

Nyckelord: svenska som andraspråk, flerspråkighet, elevreflektioner.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Syfte och frågeställningar	2
3	Viktiga begrepp	3
4	Tidigare forskning	4
4.1	Allmänt om ungdomars flerspråkighet	5
4.2	Identitet	6
4.3	Några fallbeskrivningar från Sverige	8
4.4	Attityders påverkan och tänkande	9
4.5	Flerspråkig vardag	11
4.6	Att mista språk	12
5	Material och metod	12
5.1	Material	12
5.1.1	Urvalet	13
5.1.2	Informanterna	13
5.2	Metod	14
6	Resultat	16
6.1	Fördelar	16
6.2	Nackdelar	17
6.3	”Tankespråk”	17
6.4	Hemlandets reaktioner	18
6.5	Vardagen och framtiden	19
6.6	Reaktioner i Sverige	20
6.7	Identitet	21
7	Analys och diskussion	22
7.1	Fördelar och nackdelar	23
7.1.1	Fördelar	23
7.1.2	Nackdelar	24
7.2	”Tankespråk”	24
7.3	Vardagen och påverkan	25
7.4	Identitetsskapande	26
7.5	Framtida forskningsteman och samhällsrelevansen	28

8 Slutdiskussion	28
Litteraturförteckning	30
Bilaga	32

1 Inledning

Flerspråkiga invånare i Sverige har ökat i antal under, framför allt, den senare delen av 1900-talet och har fortsatt att göra så även efter millennieskiftet. Det har blivit en naturlig del av det svenska samhället, att en stor del av invånarna använder sig av två eller flera språk och att samhället har blivit heterogent, både kulturellt och etniskt.

Under mer än femton år har jag arbetat på gymnasiet med invandrarungdomar och undervisat i svenska som andraspråk på olika nivåer; från nybörjarnivå till gymnasiekurserna. Många intressanta diskussioner och samtal har vi haft, vilka i sin tur har gett mig många tankar och funderingar. Språk och modersmål innefattar så mycket mer än bara själva ”språket”. Modersmålet ingår som en del av en kulturell tillhörighet, som i sin tur är starkt knutet till identiteten. Det verkar också handla mycket om förväntningar, makt och grupptillhörighet, vilket gör det ännu mer komplext. Detta är tankar som jag har haft, men som jag har svårt att förstå på grund av att jag själv är enspråkig. Därför vill jag ta reda på hur några enskilda individer upplever sin egen flerspråkighet, vilket i sin tur kan bidra till en större förståelse.

Alvarez dikt om en flerspråkig persons upplevelser illustrerar den frustration och kamp, som en person ger sig in i vid tillägnandet av ett nytt språk, men även den ro och tillförsikt som så småningom infinner sig.

Utdrag ur dikten: *Bilingual Sestina* av Julia Alvarez.

“Some things I have to say aren't getting said
in this snowy, blonde, blue-eyed, gum chewing English,
dawn's early light sifting through the *persianas* closed
the night before by dark-skinned girls whose words
evoke *cama*, *aposeno*, *suenos* in *nombres*
from that first word I can't translate from Spanish.

Gladys, Rosario, Altagracia--the sounds of Spanish
wash over me like warm island waters as I say
your soothing names: a child again learning the *nombres*
of things you point to in the world before English
turned *sol*, *tierra*, *cielo*, *luna* to vocabulary words--
sun, *earth*, *sky*, *moon*--language closed”

“doubling the world with synonyms, no dizzying array of words,
--the world was simple and intact in Spanish
awash with *colores*, *luz*, *suenos*, as if the *nombres*
were the outer skin of things, as if words were so close

to the world one left a mist of breath on things by saying

their names, an intimacy I now yearn for in English--
words so close to what I meant that I almost hear my Spanish
blood beating, beating inside what I say *en ingles*.”
(<http://intersession2005.tripod.com/Sestina.html>).

Julia Alvarez växte själv upp i en spansktalande familj i Dominikanska Republiken och kämpade med engelskan i en amerikansk skola och upplevde många språkliga misslyckanden. Idag är hon en känd romanförfattare och poet och skriver enbart på engelska (http://wps.ablongman.com/long_kennedy_lfpd_9/22/5820/1490003.cw/index.html).

2 Syfte och frågeställningar

Som enspråkig person är det mycket svårt att sätta sig in i en flerspråkig persons situation. Okunnighet kan, som de flesta vet, leda till missförstånd och onödiga bekymmer. Kunskap kan bidra till ökad förståelse, vilket också är tanken med den här uppsatsen.

Flerspråkigheten är ett tydligt bevis på vår föränderliga värld och hur vår världsbild ständigt är under utveckling. Ofta säger vi att vår värld har krympt, vilket kan härledas till Internet och att kontakten människor emellan på så sätt har minskat. Resandet och emigrationen har också bidragit till att länderna, liksom människorna, kommit varandra närmare och ständiga utbyten av upplevelser sker. Varje enskild persons egen världsbild förändras också och livet berikas med nya händelser. Att möta och lära känna personer som är flerspråkiga, bidrar till ens egen utveckling och förståelse och det gör livet intressantare på många sätt. Därför är de flerspråkigas egna upplevelser och tankar något som angår oss alla och som är spännande att ta del av.

Syftet med denna uppsats är att ge en vidare insikt i hur ett antal flerspråkiga personer själva upplever och tänker om sin flerspråkighet och vilka fördelar och nackdelar, som de upplever. I syftet ingår även att undersöka vilket språk informanterna tänker på och hur flerspråkigheten har påverkat deras vardag, liksom att få en inblick i hur flerspråkigheten inverkar på personernas egen identitetsuppfattning.

Följande frågeställningar kommer att behandlas:

- Vilka fördelar och nackdelar anser de intervjuade eleverna att de har av sin flerspråkighet?

- Då eleverna tänker och funderar på olika saker; på vilket språk gör de det?
- Hur har flerspråkigheten påverkat elevernas vardag?
- Hur inverkar flerspråkigheten på elevernas identitetsskapande?

3 Viktiga begrepp

I följande avsnitt kommer ett antal begrepp som förekommer i litteraturen, att definieras.

Begreppet flerspråkighet har kommit att bli mer vanligt att använda än det motsvarande begreppet tvåspråkighet. Flerspråkighet speglar riktigare den faktiska verkligheten, på grund av att många individer har kunskap om flera olika språk, ofta på skilda nivåer (<http://www.ne.se/lang/flerspr%C3%A5kighet>).

En icke-vetenskaplig definition av *flerspråkighet* eller *tvåspråkighet* skulle vara att individen behärskar de olika språken lika bra. Den vetenskapliga definitionen däremot, ser på begreppen i ett bredare perspektiv. Behärskningsen och kunskapen om språken kan skilja sig starkt åt, allt från att endast kunna tala det till att behärska det till fullo (<http://www.ne.se/lang/tvasprakighet>).

Begreppet *flerspråkighet* kan delas in i två områden; individuell och samhällelig flerspråkighet (<http://www.ne.se/lang/flerspr%C3%A5kighet>).

Den här uppsatsen kommer enbart att behandla den individuella flerspråkigheten; det vill säga hur flerspråkighet påverkar ett antal ungdomars liv. Hädanefter kommer endast termen *flerspråkighet* att användas.

Begreppet *successiv tvåspråkighet* används om personer som från födseln lärde sig ett språk och som senare i livet, har förvärvat ett eller flera språk ytterligare (<http://www.ne.se/lang/tvasprakighet>). Det är personer med en successiv två- eller flerspråkighet, som kommer att intervjuas och ligga till grund för undersökningen.

Med *kodväxling* brukar man mena, då en person alternerar mellan två eller flera språk eller *språkliga varieteter** och att det sker under en och samma konversation (Hoffmann 1991: 109-110). En person talar ett språk och kodväxlar därefter, d.v.s. byter till, låt oss säga, ett annat språk, under en konversation.

*Med språkliga varieteter menar man olika stilar, dialekter, och olika typer av s.k. gruppsspråk (Musk & Wedin 2010: 128).

Man kan kodväxla allt från ord, uttryck och fraser till hela meningar och ibland även längre partier. Detta görs utan avbrott eller byte av intonation, utan sker ”flytande” (Musk & Wedin 2010: 127).

Begreppet *kapital* infördes av den franske sociologen Pierre Bourdieu, efter att han hade analyserat franskt utbildningsväsen. ”Genom att tillägna sig vissa *habitus* (ungefär kollektiv livsstil, innefattande sätt att föra sig, tänkesätt, smak m.m.) bär de olika samhällsklasserna på särskiljande kännetecken.”

(<http://www.ne.se/lang/pierre-bourdieu>).

Halvspråkighet är ett begrepp som användes mycket tidigare, men däremot inte nuförtiden i så stor omfattning. Begreppet definieras dock enligt www.ne.se: ”en antagen begränsad behärskning av båda språken hos tvåspråkiga personer,...”. Halvspråkighet avfärdas ofta som en konstruktion som har med ideologi och attityder att göra och inte kodväxling (Musk & Wedin 2010: 12, 128-129).

Begreppet *diglossi* bör nämnas i sammanhanget och det innebär: ”användning av två klart åtskilda språkvarianter eller två olika språk i olika situationer”. Ett exempel i Sverige är samerna, som talar samiska inom familjekretsen och svenska i övriga sammanhang (<http://www.ne.se/diglossi>).

Även begreppet *domän* används, vilket innebär en grupp samtalssituationer som skapar ett språkbruk med gemensamma kännetecken. Språkbruket styrs av vem som talar och om vad, vem man talar med och var man befinner sig (Börestam & Huss 2001: 21). Baker (1996) talar om sju olika språkliga domäner; hemmet, skolan, massmedia, näringsliv, aktiviteter (sociala och kulturella), kontakt med släkt och vänner och kontakt med myndigheter. Minoritetsspråket används i privata miljöer, medan majoritetsspråket används i offentliga sammanhang (Baker 1996:36).

Uttrycket ”*tankespråk*”, är ett av mig påhittat ord. Med det menar jag det språk som finns i tankarna vid ett bestämt tillfälle. Om till exempel personen tänker på sin farmor i hemlandet, så tänker personen på sitt modersmål. Tänker däremot personen på sin lägenhet i Sverige, finns det svenska ord i tankarna.

4 Tidigare forskning

Forskningen om flerspråkighet har blivit ganska omfattande i takt med fenomenets utbredning. I många fall blir forskningsämnen

tvärvetenskapliga och kan beröra bland annat sociologi, psykologi, lingvistik och kultur- och socialantropologi. Allmänt kan sägas, att genom att studera flerspråkighet får vi en större medvetenhet om människan i olika sociala sammanhang och även om det mänskliga beteendets rikedom. Dessa kunskaper kan leda till uppskattning av flerspråkighet, vilket kan minska risken för fördomar och rädsla (Hoffmann 1991: 6).

I denna text kommer aspekter av ungdomar och deras flerspråkighet att tas upp, men även i viss mån barn respektive vuxna, dock i mindre omfattning.

4.1 Allmänt om ungdomars flerspråkighet

Sverige utvecklas mer och mer till ett flerspråkigt land. Vid sidan av svenskan, talades tidigare även finska och samiska, så flerspråkigheten är egentligen inget nytt fenomen. Nya språk har däremot tillkommit, på 1950-talet med arbetskraftsinvandringen och på 1970-90-talen med flyktinginvandringen (Myndigheten för skolutveckling 2008: 50).

Att barn och ungdomar växer upp i en flerspråkig miljö är inget unikt för många inflyttade till Sverige, inte heller är det unikt för en stor del av världens befolkning. Många familjer kommer till Sverige som flyktingar av olika skäl, andra invandrar på grund av nya arbetstillfällen och en del är anhörighetsinvandrare. Vissa barn är födda i Sverige och har utländska föräldrar och växer på så sätt upp i en flerspråkig familj. Även de adopterade barnen befinner sig i en miljö med flera språk, där föräldrarna oftast är svensktalande. Ibland har föräldrarna olika modersmål, och om alla tre språken används, växer barnen upp i en trespråkig miljö (Myndigheten för skolutveckling 2008: 50).

Många invandrare som flyttar till Sverige, blir hänvisade bostäder i storstädernas förorter. I flera fall är det dessutom den mest naturliga boendemiljön i och med att många familjer kommer från urbana områden (Otterup 2005: 29-31). Ålund (1997) har studerat ungdomar som växer upp i dessa mångkulturella och mångetniska förorter och hon påvisar att ungdomarna utvecklar en blandad livsstil, vad gäller etnicitet och kultur. Det verkar ha lett till en ny medvetenhet hos ungdomarna, där gränsöverskridande och nybildningar inom kultur och livsstilar sker och där även språket är nyskapande och där språkblandningen är avgörande för utvecklingen. Ungdomarna använder olika språk i olika domäner.

Enligt Skolinspektionens statistik har 20 % av alla grundskoleelever utländsk bakgrund idag och använder förutom svenskan, minst

ytterligare ett språk. I den svenska grundskolan förekommer ca 150 olika talade modersmål (www.skolinspektionen.se Rapport 2010:16 Flerspråkiga elever).

I de flesta fall, blir dessa barn flerspråkiga så småningom, men där ett av språken blir det dominerande (Musk & Wedin 2010: 15). Många invandrade barn och ungdomar inhämtar mycket goda kunskaper i svenska som andraspråk och ibland blir svenska deras starkaste språk. Ju tidigare barnen anländer till Sverige, desto större möjlighet har de att nå en inföddsspråkbehärskning. I vissa fall kan de nå en språkbehärskning på en nivå, där det knappast märks att de är utlandsfödda. För barn som anländer i skolåldern till Sverige, brukar det ta mellan ett och två år att behärska svenska så att de kan kommunicera med andra och att, mer eller mindre, följa med i undervisningen. Mellan fem och sex års studier, brukar behövas för att eleven ska ha nått en inföddsspråk nivå på språket. Individuella skillnader finns förstås. Många elever är mycket högpresterande, medan andra "hindras" av tidigare upplevelser, till exempel traumatiska händelser (Myndigheten för skolutveckling 2006: 11).

Collier (1987) visar att invandrade barn i USA, beroende på i vilken ålder de kom till landet, uppvisar stora skillnader i språktillägnet. Barnen i 9-11-årsåldern visade sig ha lättast och nådde snabbast en god nivå på engelskan. Barnen, som däremot var några år yngre än de föregående, hade svårare och det tog längre tid för dem att uppnå en inföddsspråk nivå på språket. Man skulle kunna tro att det borde vara tvärtom, men förklaringen var att de yngre barnen fick avbryta sin läsinläring i hemlandet, p.g.a. flytten till USA, vilket gjorde att de nästan fick "börja om". Tonåringarna hade svårast och behövde längst tid på sig att lära sig engelska (Otterup 2005: 71-72).

4.2 Identitet

Identitet betyder enligt www.ne.se: "personers eller grupperns egen identifikation som tillhörande en bestämd kultur, etnisk grupp eller nation" (<http://www.ne.se/identitet/209859>). Identitetsbegreppet är mångfacetterat och har under årens lopp kommit att innebära olika saker.

Otterup och flera andra forskare har förtydligat begreppet, så som följer. Identitet uppstår med språkets hjälp ihop med en annan individ i en viss situation. Ungdomars identitetsskapande är en fortgående process, som ständigt utvecklas och förändras i takt med möten med olika livsbetingelser och livsstilar, och där språkliga val görs bland

olika människor och i olika situationer. Identitet är av fragmentarisk och ibland motsägelsefull karaktär och är ofta även oförutsägbar (Otterup 2005: 27-29; Musk & Wedin 2010: 14-15; Haglund 2004: 360-361).

Språket kan användas för att försöka uppnå vissa syften. Haglund (2004) har studerat ungdomar i mångkulturella förortsområden och hur de hanterar att de befinner sig i en dominerande kulturell och språklig miljö, som inte är deras ursprungliga. En identitetsproblematik, som många upplever, handskas de med genom att de skapar nya språkliga former och identiteter med flerkulturella och månggetniska inslag. Ofta tar det sig uttryck i utvecklandet av särskilda klädkoder eller musikstilar. Det s.k. majoritetssamhället ser ofta negativt och med oförståelse på dessa yttringar (Haglund 2004: 363).

”De formar sin identitet utifrån de förväntningar som finns på dem samtidigt som de intar olika identiteter beroende på vem och vilka de vistas med i den aktuella situationen...” (Musk & Wedin 2010: 80).

Under uppväxtåren skapar sig barn ett *kapital*, som består av språk och förmågan att använda det i olika sammanhang. Kapitalet består också av värderingar och normer, vilka har formats i hemmiljön, i de flesta fall. Då barnen börjar skolan eller börjar i en ny skola p.g.a. invandring, är det ett annat kapital, som är det dominerande. En maktdynamik uppstår som påverkar barnen, ofta omedvetet, och som kan leda till identitetskonflikter (Haglund 2004: 364-365; Bourdieu 1984: 36).

I skolan skapar sig en del elever en gruppidentitet, som markerar en samhörighet men som också intar en viss position inför omgivningens förväntningar. Eleverna lär sig alla svenska och har sitt gemensamma modersmål och det blir legitimt för dem att agera kulturellt gränsöverskridande (Haglund 2004: 380). Haglund uttrycker sig som följer:

”Elevernas identitetsbyggande sker alltså i kamp med konventionens krafter, t.ex. inom familjen, skolan och samhället...” (Haglund 2004: 382).

Kodväxling kan underlätta identitetsskapandet och bli en gränsmarkör, som ökar känslan av samhörighet, men som också kan innebära ett motstånd mot maktförhållanden och mot språkliga konventioner. Kodväxling är ofta nära sammanlänkat med identitet och makt (Musk & Wedin 2010: 127).

4.3 Några fallbeskrivningar från Sverige

För att belysa hur några andra flerspråkiga ungdomar tänker om språk och identitet, i jämförelse med mina informanter, återges här Eriks, Jasmynes och Selmas åsikter. De intervjuades av Musk & Wedin (2010).

Erik, en 17-årig pojke, född och uppvuxen i Sverige av ungerskfödda föräldrar, talar både svenska och ungerska. Föräldrarna har under Eriks uppväxt hela tiden försökt se till att sonen ska bli så ”svensk” som möjligt. Erik läste inte svenska som andraspråk i skolan, utan deltog i den ordinarie svenskundervisningen och talar en felfri och ordrik svenska. Han hävdar att han känner sig mer bekväm med svenskan och väljer att tala svenska, även med den ungerskfödda intervjuaren. Erik säger själv att han är svensk, men verkar egentligen inte fundera så mycket över sin identitet. Hans ungerska släktingar betraktar honom också som svensk, vilket dock inte bekymrar honom i.o.m. att han känner sig del av den svenska gemenskapen (Musk & Wedin 2010: 34-38).

Syskonen Jasmine 18 år och Selma 15 år är födda i Sverige och bor i Stockholmstrakten. Mamman är ungerskfödd och den biologiska pappan var turkisk invandrare. Mamman har nu en svensk man och systerarna har en svensk styvbror. Flickorna behärskar både ungerska och turkiska och började lära sig svenska i förskolan. De talar endast svenska med varandra. Jasmine talar mestadels svenska, men någon enstaka gång ungerska med mamman, medan Selma talar turkiska med sin pappa och mest svenska med mamman.

På frågan om de har tänkt på sin identitet, ger systerarna något olika svar. Jasmine säger sig vara turkiska och ungerska, dock inte svensk, för hon känner sig inte helt accepterad. Selma svarar att hon är mest svensk för att hon bor i Sverige och lite ungersk och lite turkisk, för sina föräldrars skull. Det förefaller som om Jasmine upplever ett utanförskap i det svenska samhället, snarare än en stark gemenskap bland turkar eller ungrare. Hon har i själva verket endast kontakt med två ungerska personer; sin mamma och en pojke på Internet, och en turkisk kontakt i form av sin pappa. Selma, som inte verkar bry sig så mycket vad omgivningen tycker, har uppenbart enklare att välja sin identitetstillhörighet (Musk & Wedin 2010: 38-42).

Sammanfattningsvis konstaterar författarna att alla ungdomar som de har intervjuat, upplever:

”...en känsla av begränsning, av en yttre ram som inte ger utrymme för deras komplexa upplevelser.” (Musk & Wedin 2010: 49).

Omgivningens reaktioner och miljön tycks ha en påfallande inverkan på individens identitetsval. Flera av ungdomarna upplever det ansträngande att ikläda sig olika roller, vilket också har en begränsande effekt för dem. Dessa ungdomar, till största delen av ungersk börd, ser inte avvikande ut, rent utseendemässigt, i det svenska samhället. Trots det känner de sig ofta utestängda, vilket verkar ha språkliga orsaker. Språket blir en gränsmarkör. En person som Selma har nog enklast att tänja på gränsmarkörerna, i och med att hon är avvikande men ändå betraktar sig som svensk.

Ytterligare en aspekt är att för dessa ungdomar blir identitetssökandet mycket mer komplext och komplicerat, jämfört med motsvarande enspråkiga ungdomars. Föräldrarnas ursprung och identitet verkar i de flesta fall inte vara det enda som påverkar ungdomarna, utan de tar även intryck från skolan, kamratkretsen och samhället, vid sitt identitetsval (Musk & Wedin 2010: 49-51).

4.4 Attityders påverkan och tänkande

Ungdomarnas och barnens egna attityder till förstaspråksanvändarna påverkar inläringen av andraspråket. Hyser de positiva attityder till det nya språket och om de har en önskan att identifiera sig med förstaspråksanvändarna, påskyndas och underlättas inläringen. Om andraspråksinlärnarnas språkliga och kulturella bakgrund bemöts positivt av förstaspråksanvändarna, underlättas även inläringen av det nya språket (Börestam & Huss 2001: 31-32).

Värderingar och attityder i samhället har ofta stor påverkan på ungdomars självbild. En positiv bild leder inte sällan till en positiv syn på sig själv hos ungdomen och ofta även till goda skolframgångar. Ibland har dessa samhälleliga attityder större påverkan än den som sker via hemmet. Detta har man sett hos koreanska elever, som lyckas bra i USA, men dåligt i Japan. Förklaringen lär ligga i den historiska bakgrunden, som i sin tur ligger till grund för dagens attityd (Börestam & Huss 2001: 56-57).

Leena Hamberg växte upp med finska som modersmål i Finland, och lärde sig svenska i skolan som ett andraspråk, och bor sedan många år i Sverige. Leena, och även Ylva och Esbjörn som beskrivs nedan, har en successiv flerspråkighet, enligt begreppsdefinitionerna.

Leena berättar på vilket språk hon ”tänker”, dvs den inre monolog, som man för med sig själv. Hon ”tänker” på det språk som är mest aktuellt just i den situationen och stunden. Om det däremot handlar om djupare tankar och problemlösning, ”tänker” hon på sitt förstaspråk, dvs

finska. Då det gäller starka känslor; ilska, sorg, glädje, blir tankarna mest på finska. Leena ser sin flerspråkighet som en tillgång i livet, eftersom hon har möjlighet att knyta flera mänskliga kontakter och har tillgång till flera texter, jämfört med om hon endast hade haft ett enda språk (Johansson 2006: 33-34).

Ylva Jannok-Nuttis förstaspråk är svenska, men hon lärde sig nordsamiska som vuxen. Hennes föräldrar hade båda samiskt påbrå med en pappa som kunde tala samiska och en mamma, som inte talade men förstod samiska, vilket gjorde att föräldrarna talade svenska med Ylva. Ylva tänker och drömmer mestadels på svenska, utom då hon vistas i enbart samisk miljö under en tid. Vid dessa tillfällen finns samiskan i hennes tankar. Hon tycker att flerspråkigheten har berikat hennes liv och vidgat perspektivet på saker och ting och öppnat fler dörrar på glänt i livet. Samiskan är även delvis viktig för hennes identitet och framför allt är kunskap i samiska betydelsefullt för bevarandet av den samiska kulturen (Johansson 2006: 37-38).

Esbjörn Mildh växte upp i Danmark med danska som förstaspråk, men lärde sig redan som barn svenska, genom sin finlandssvenska pappa. Nu i vuxen ålder läser, talar, skriver och förstår han både danska och svenska och använder svenskan i arbetet och danskan i det privata livet. I och med att han byter språk då han lämnar arbetet, har han lättare att koppla av hemma och på fritiden. Esbjörn ser flerspråkigheten som något positivt i livet och tycker att det ger honom möjligheter att skapa relationer av olika slag utanför den nationella gränsen. Nyansrikedomen ökar även med ett dubbelt perspektiv (Johansson 2006: 45-47).

Daisy Padilla har spanska som modersmål och har lärt sig svenska i vuxen ålder och hon har följande tankar om sin tvåspråkighet:

”Att kunna svenska har varit vägen till integration, mitt redskap för att kommunicera och ta del av det som händer i Sverige. Spanskan hjälpte mig att fortsätta med det som jag älskade att göra i Bolivia: att undervisa.” (Johansson 2006: 55).

Fördelar med att vara flerspråkig, är ofta att användaren får en djupare språklig förståelse och en bredare insikt i de båda kulturerna (Johansson 2006: 55). Dessa fördelar minskar dock i effekt, om personerna känner sig diskriminerade på något sätt, av majoritetsbefolkningen. En annan fördel som Hoffman (1991) ser, är att användarna har fler lingvistiska resurser till sitt förfogande. Dessa kan utnyttjas i kommunikation med andra och leda till djupare och mer komplexa samtal, vilket är gynnsamt i vårt alltmera internationella kontaktnät (Hoffmann 1991: 5-6).

4.5 Flerspråkig vardag

Att leva som flerspråkig innebär att man växlar mellan språken i sitt vardagsliv.

Språken är inte utbytbara, utan används parallellt och i olika situationer. Vanligt är att ha olika ordförråd på de skilda språken och att individen hyser olika känslor för sina språk. Ofta talar man det ena språket med vissa människor och det andra med andra personer, men man kan även använda olika språk inom en familjegemenskap. Ibland är ett visst språk ”knutet” till en viss person och då känns det onaturligt att tala något annat språk med den individen. En händelse som är upplevd på ett språk, vill man gärna berätta om på samma språk. Vanligt är att använda ett språk i det vänskapliga umgänget och ett annat i yrkeslivet. Det blir naturligt att växla mellan språken. Ibland kan det vara så att det passar bättre att berätta om en händelse på ena språket och att till exempel beskriva miljön på det andra språket. Man kan välja ord från ena språket för att uppnå en viss effekt (Ladberg 2000: 75-78).

En del flerspråkiga tycker själva att det är fult att blanda språken och säger att man inte borde göra det. Forskarna, däremot, hävdar att det inte är fråga om att ”blanda ihop”, utan att det handlar om en avsiktlig växling mellan språken.

Inom yrkeslivet i Sverige är det mest svenska som används, dock kan det skilja sig åt hur mycket svenska som man behöver kunna. Om det handlar om ett arbete där man har många arbetskamrater, så behöver man behärska svenska och språket utvecklas troligtvis. Vid ett ”ensamarbete” utvecklas kanske inte svenskan lika mycket. Vissa yrken kräver också en kulturell språkkännedom, som till exempel inom serviceyrken. Man bör ha en känsla av hur exempelvis kunder förväntas bli bemötta. Vissa yrken, till exempel lärare och journalist, använder svenska språket som sitt arbetsredskap. Flera invandrare reagerar på att folk i allmänhet verkar tycka det är allvarigare att göra bagatellartade språkliga fel i skrift än i tal. De upplever alltså att de infödda är tolerantare vad gäller talspråket (Ladberg 2000: 78-80).

Det är många gånger mycket ansträngande att hela dagarna tala det nya språket. Även efter många års träning, upplever Ladbergs (2000:80) vänner en fortsatt trötthet. Det kan också vara tvärtom, nämligen att det kan bli påfrestande, efter en hel dags svensktalande i skolan eller på arbetet, att tala sitt modersmål med familjen på kvällen.

Många upplever även en ansträngning, för att de tycker att det är något som fattas, då de talar sitt nya språk. Flera vittnar om att

invandrade vänner förändras som person, då de talar sitt modersmål. Då inger de en säkerhet och trygghet, som kanske inte alltid finns då de talar sitt nya språk (Ladberg 2000: 80-82).

4.6 Att mista språk

Språk är inte en beständig kunskap, utan måste hela tiden användas och utvecklas för att inte glömmas bort. Ett språk, som man inte har talat på lång tid, kan mycket snabbt glömmas bort. Adoptivbarn, till exempel, glömmer ofta sitt modersmål ganska snabbt.

”Språk kan alltid glömmas – och alltid utvecklas. De är aldrig färdiga.”
(Ladberg 2003: 78).

Redan efter ganska kort tid, upplever många att de har svårt att komma ihåg enstaka ord på sitt modersmål. När språkinläringen avbryts för mindre barn, till exempel på grund av emigration, störs modersmålsinläringen och det kan vara svårt för dem att återuppta inläringen i det nya landet. Om ett språk inte används i nya situationer och sammanhang, blir det svårare att utveckla det.

Även vuxna kan mista behärsningen av sitt modersmål, om det inte har används på många år. Äldre människor glömmer ofta det de lärde sig i vuxen ålder, och då blir modersmålet det språk som de blir mer beroende av (Ladberg 2003: 76-78).

5 Material och metod

5.1 Material

Materialet består av inspelade tankar och åsikter från åtta informanter. Sex av informanterna studerar på en kommunal gymnasieskola och två av informanterna vid en kommunal vuxenutbildning, i en kommun i västra Sverige.

På grund av hänsyn till informanternas integritet, har jag valt och gett löfte om att inte röja skolornas namn och inte heller elevernas riktiga namn. Därför kommer jag att, istället för deras namn, använda mig av: ”flicka 17”, ”pojke 23” osv. De Komvuxstuderande eleverna är något äldre än övriga, men för enkelhetens skull väljer jag att kalla även dem för pojke respektive flicka.

5.1.1 Urvalet

Mitt urval av informanter är grundat på två kriterier; dels på kunskaper i svenska språket och dels på antal år personerna har vistats i Sverige.

Då det gäller kunskaper i svenska språket, ville jag att alla skulle ha fått godkänt betyg på sfi kurs D och studera svenska som andraspråk på minst högstadienivå, det vill säga årskurs nio grundskolans kurs. Skälet till detta var att jag ville försäkra mig om att informanterna verkligen förstod frågorna. Det skulle dock visa sig att vissa av informanterna ändå inte gjorde det, utan jag fick förtydliga och förklara frågorna under samtalsgången. Efter mitt förtydligande, förstod eleven frågan.

Ett annat skäl till att jag ”valde bort” att tala med elever som studerade på någon av sfi-kurserna, var att det då fanns behov av tolk eller modersmåls lärare. Att anlita tolk är mycket kostsamt, vilket skolan inte skulle ha bekostat, iallafall inte för det här ändamålet. Modersmåls lärare hade säkert varit villiga att hjälpa till, men då var det mer praktiska skäl som satte hinder i vägen. Det var svårt att få mitt, elevens och modersmåls lärarens scheman att ”passa ihop”, och att hitta en gemensam tid för att träffas.

Mitt andra kriterium handlade om antal vistelseår i Sverige. I och med att vi skulle tala om bl.a. för- och nackdelar med flerspråkighet, identitet och tankar, inte alltid så enkla ämnen, var det en nödvändighet att informanterna hade vistats i Sverige en viss tid för att överhuvudtaget kunna ha några tankar och åsikter om ämnet. Det var en förutsättning att informanterna hade fått en känsla för svenska språket och en inblick i det svenska samhället och kulturen. Utefter detta gjorde jag en bedömning att eleverna borde ha befunnit sig i Sverige i åtminstone några år, för att ha en rimlig möjlighet att relevant kunna besvara frågorna.

5.1.2 Informanterna

Informanterna/eleverna består av tre flickor och fem pojkar. Alla utom en, läser svenska som andraspråk på s.k. högstadienivå. Den åttonde eleven läser svenska som andraspråk på gymnasienivå kurs B (enligt förra kursplanen). Att denna elev har hunnit längre i sina svenskstudier jämfört med övriga, har inte haft någon inverkan på samtalen eller de givna svaren. Denna elevs svar känns helt likvärdiga med övrigas.

Vad gäller personlig information om eleven, har jag endast frågat om ålder, hemland, modersmål och ankomst till Sverige. Detta redogörs för i tabellform nedan, där jag även har ”namngivit” eleven.

Tabell 1: Personlig information om informanterna

”Namn”	Ålder	Hemland	Modersmål	Ankomst till Sverige
Flicka 20	20 år	Mexiko	spanska	2009
Pojke 17	17 år	Irak	arabiska	2008
Pojke 20	20 år	Ghana	ewe	2009
Flicka 17	17 år	Thailand	thailändska	2005
Flicka 36	36 år	Filippinerna	cebuano	2006
Pojke 23	23 år	England	engelska	2010
Pojke 1 18	18 år	Afghanistan	dari	2009
Pojke 2 18	18 år	Thailand	thailändska	2007

Fyra av informanterna är tonåringar och fyra är tjugo år och över, och av de senare är en informant avsevärt mycket äldre än övriga.

I gruppen finns sju olika modersmål representerade, medan thailändska talas av två av personerna.

De har alla flyttat till Sverige mellan 2005 och 2010.

5.2 Metod

Den metod som valdes för undersökningen, är en kvalitativ metod, där intervjuer genomfördes.

En kvalitativ metod grundar sig på närstudier av ett djupare slag och kännetecknas ofta av närhet, förståelse, följsamhet, flexibilitet och djup (Lagerholm 2010: 30). Med tanke på syftet och frågeställningarnas art, passade det bäst med en kvalitativ metod. Frågeställningarna är av den karaktären, att svaren förväntas bli av en förklarande art och dessutom mångordiga. Trost (2010) uttrycker detta, som följer:

”Om frågeställningen däremot gäller att förstå eller att hitta mönster så skall man göra en kvalitativ studie.” (Trost 2010: 32).

Intervjuer skulle lämpa sig för mitt syfte, eftersom jag inte ville göra en statistisk undersökning, utan få djupare och formulerade uttryckta tankar hos mina informanter.

Till en början hade jag tänkt göra en enkätundersökning, men insåg att det inte skulle passa mitt syfte. Det är dessutom svårt att få fram några djupare tankegångar i en enkät och jag antog att resultatet inte skulle bli tillfredsställande. En enkät är anonym, så till vida att man inte

alltid träffar informanterna och kan inte besvara eventuella frågor. Om en enkätundersökning ska ge något resultat, krävs ett stort antal besvarade enkäter, vilket jag insåg, skulle bli praktiskt omöjligt.

Jag sammanställde ett antal intervjufrågor (se Bilaga), som jag ville få besvarade och som skulle korrespondera med mitt syfte och mina frågeställningar. Det skulle även ges tillfälle för egna reflektioner under samtalets gång, om det fanns behov av. Intervjuerna blev strukturerade, vilket innebär att de behandlade ett visst område och att frågorna var utan svarsalternativ; så kallade ”öppna” frågor (Trost 2010: 42).

Om intervjuerna skulle göras individuellt eller i grupp, var nästa beslut att ta. Jag valde dock att göra individuella intervjuer, på grund av att jag ville eliminera risken av att informanterna skulle ta intryck av varandras svar och även för att jag förutsatte att det skulle bli lättare att få ärligare svar om informanten var ensam.

Sex av informanterna har jag själv i undervisning och har känt dem i ett till två år. Jag tillfrågade de elever som jag vet är bra på att uttrycka åsikter och som är verbala, för att på så sätt få så fylliga svar som möjligt. Syftet och ämnet berättade jag om i förväg. Eleverna ställde upp på intervjuerna av egen fri vilja. Givetvis kan man tänka sig att kanske några av dem, inte ville säga nej, på grund av att de är i ett beroendeförhållande till mig, i och med att jag sätter deras betyg. Jag upplevde dock inte att någon av dem, verkade känna sig tvingad att bli intervjuad. Tvärtom, visade flera av dem intresse av den färdiga uppsatsen och uttryckte önskemål om att få läsa den.

Två av informanterna känner jag inte personligen, eftersom de studerar på Komvux. Deras lärare i svenska, som är en tidigare kollega till mig, kontaktade jag. Han presenterade mina intervjufrågor för sina elever och tre utav dem anmälde sig frivilligt att bli intervjuade, av vilka jag samtalande med två. Vad gäller den tredje eleven kunde vi inte hitta en gemensam tid att träffas, vilket gjorde att jag aldrig lyckades genomföra den intervjun.

Intervjuerna skedde på respektive skola, i ett enskilt och ostört rum, vilket gjorde att miljön var den dagliga skolmiljön, som eleverna var vana att vistas i. Varje intervju tog cirka 30 minuter att genomföra.

De tekniska hjälpmedel som jag använde vid inspelningen, var dator och mikrofon. Jag upplevde inte att informanterna stördes nämnvärt av mikrofonen. Vid min bearbetning av intervjumaterialet, lyssnade jag på alla intervjuer i ett enskilt och ostört rum, och efter avlyssningarna strukturerade jag upp materialet utefter mitt syfte och mina frågeställningar.

6 Resultat

I det här avsnittet presenteras resultatet av intervjuerna. Resultatet är indelat i sju delar; fördelar, nackdelar, ”tankespråk”, hemlandets reaktioner, vardagen och framtiden, reaktioner i Sverige och identitet.

6.1 Fördelar

Flicka 20 får fler möjligheter att utnyttja sitt språk, i och med att hon kan spanska i Sverige. Hon känner glädje över att kunna flera språk.

Pojke 17 tycker det är mycket bra att kunna flera språk, som till exempel då han behöver hjälpa släktingar som ännu inte lärt sig svenska, med att översätta till svenska, vid bland annat sjukhusbesök. En annan fördel som han ser är att han får fler nya vänner och upptäcker nya kulturer och traditioner, samtidigt som han har kvar sina vänner och släktingar i Irak. Även *pojke 1 18* ser fördelar med att få lära känna nya människor, nya kulturer och samhällen.

Fördelarna är många med att kunna flera språk, anser *pojke 20*, nämligen; att kunna tala med olika människor, att slippa känna sig ensam och att det ger honom gott självförtroende. Det är också bra att kunna språk då man reser till olika länder. I hemlandet Ghana är det mycket värdefullt att kunna flera språk. Han beskriver sin glädje över sina språkkunskaper så här:

”Jag känner mig jättegäldig att jag kan flera språk, för att jag alltså, det är det jag säger att jag är nöjd, för jag kommer inte att känna mig ensam, utan kan prata med vem som helst...”

Att kunna prata med fler människor, att ha möjlighet att bo i ett annat land än Sverige och att överhuvudtaget få mer kunskaper, ser *flicka 17* och *pojke 23* som en fördel. *Pojke 23* tycker även att han har lärt känna sig själv bättre.

Flicka 36, som känner glädje över sina språkkunskaper, ser också en stor fördel med sin flerspråkighet och det är att möjligheterna till arbete ökar. Utan att precisera fördelarna, säger *pojke 2 18* att det är mycket bra att vara flerspråkig.

De viktigaste fördelarna som mina informanter ser, är möjligheten att lära känna nya människor och kulturer och att få ökade chanser till arbete och att det blir enklare att resa till andra länder.

6.2 Nackdelar

Ibland kan man blanda ihop orden och få svårt att hålla sig till ett språk. Det händer att ord faller bort från minnet och då måste man ta till sitt andra språk, men som *flicka 20* uttrycker det, kan detta hända både med svenskan och spanskan, och kan även hända då hon talar med sin spansktalande mamma. Hon skulle se det som en sorg om hon glömde sin spanska eller talade ett blandspråk; spanska och svenska.

Pojke 17 anser att det är svårt att få struktur på grammatiska begrepp, nu när han ska hålla isär svenska och arabiska.

Nackdelar, som *flicka 17* kan se är; att det var arbetsamt i början, då språket skulle läras in. Ibland ville hon inte fortsätta att kämpa, tvivlade då och då på sina kunskaper och höll sig ibland för sig själv på grund av osäkerhet.

Nackdelar kan vara, anser *flicka 36*, att hon ibland ”känner sig dum”, att uttalet inte blir det rätta, att det blir rörigt i tankarna och att det ibland är svårt att förstå sammanhang.

En enda nackdel ser *pojke 23* och det är att eftersom han bryter på engelska, vill människor gärna tala engelska med honom, vilket inte är bra för hans svenska språkträning.

Övriga, det vill säga; *pojke 20*, *pojke 1 18*, och *pojke 2 18* ser inga nackdelar.

De viktigaste nackdelarna som mina informanter ser, är att det kan bli rörigt att ”ha ordning” på flera språk i huvudet och att de märker att de glömmer ord på sitt modersmål.

6.3 ”Tankespråk”

Med ”tankespråk” menar jag det språk som tankar och funderingar bearbetas på i hjärnan.

Då *flicka 20* befinner sig i skolan, på jobbet och med kompisar är hennes tankespråk svenska. Tankespråket blir däremot spanska, då hon är hemma och talar spanska med sin mamma och då hon är på den spanska avdelningen på arbetet. Efter cirka ett och ett halvt års vistelse i Sverige, började tankespråket bli svenska, vilket också ledde till att det blev lättare att tala svenska. Tidigare hade hon tänkt på spanska och därefter översatt till svenska, för att sedan tala.

Även *flicka 17* tänker både på thailändska och svenska, men det blir mest thailändska hemma. Hon förklarar att det dock beror på vad tankarna handlar om.

Pojke 17 tänker både på arabiska och svenska och översätter ofta svenska ord till arabiska, i tankarna. Även för honom dröjde det ett och ett halvt år innan svenska ord dök upp i tankebanorna. *Pojke 2 18* tänker både på thailändska och på svenska och började tänka på svenska efter cirka två år.

Även *flicka 36* tänker både på svenska och cebuano, och då blir det mest svenska i skolan och cebuano och engelska hemma med familjen. Hon upplever att det tog cirka ett år, innan hon började få vissa tankar på svenska.

Det tog även cirka ett år för *pojke 23* att till viss del tänka på svenska, och det är då han spelar dataspel och träffar vänner här i Sverige. Han berättar även följande:

”Nästan ett år, då jag började tänka och drömma på svenska faktiskt...
Ja, det är jättekonstigt och min sambo säger att jag pratar i mitt sov och säger på svenska...”

Däremot tänker *pojke 20* enbart på svenska och började göra det efter tre månader i Sverige. Han berättar att han redan efter två månader, började spela i ett lag, och han tror att sina tidiga tankar på svenska, beror på lagidrotten. Även *pojke 1 18* tänker nästan enbart på svenska och började med det efter cirka ett års vistelse i Sverige.

6.4 Hemlandets reaktioner

Släktingar och vänner i Mexiko tycker det är fantastiskt och ”häftigt” att *flicka 20* har lärt sig svenska. Det är inte så vanligt att lära sig nya språk i Mexiko, med undantag möjligtvis för franska och engelska.

Pojke 17 och *pojke 1 18* märker på människorna i Irak respektive Afghanistan, att de tycker det är bra att de är flerspråkiga. De kan tycka sig märka en viss beundran och stolthet, men också glädje.

Enbart positiva reaktioner och människor som är glada och nöjda över hans språkkunskaper, har *pojke 20* mötts av. Detsamma gäller *flicka 36* och *pojke 2 18*, som upplever att deras landsmän tycker att de är duktiga.

Även *pojke 23* upplever att hans engelska släktingar är imponerade över hans nyfunna språkkunskaper, men de tycker också att det är ”konstigt” att han kan tala svenska.

Släktingar och vänner i Thailand, anser det är bra för *flicka 17* att kunna flera språk och att chanserna till ett bättre liv ökar på så sätt.

6.5 Vardagen och framtiden

Flicka 20 vill gärna tala spanska med sin mamma, även här i Sverige. Att uttrycka känslor i ord, upplever hon som svårt på svenska, utan vill då gärna använda spanskan. *Flicka 20* uttrycker detta som följer:

”Det är mycket lättare för mig att säga hur jag känner mig och hur jag tänker på mitt språk än på svenska.”

Hon ser en risk i att människor missuppfattar henne, då hon talar om känslor på svenska, på grund av att de inte riktigt förstår vad hon menar. *Pojke 1 18* anser också att han vid starka känslouttryck, till exempel ilska, känner behov av att använda dari. Han berättar om ett tillfälle då han kom cyklande och höll på att krocka med en bil. Bilföraren, som var svensk, fick en utskällning på dari, något som *pojke 1 18* inte själv märkte förrän efteråt.

Pojke 2 18 känner också att det skulle vara lättare att resonera om allvarliga ting och att uttrycka känslor på sitt modersmål; thailändska. Denna känsla uppkommer vid besök hos tandläkare och i sjukvården, då det är särskilt viktigt att inga missförstånd uppstår.

Även *flicka 17* känner ibland ett behov av att ha kunnat använda thailändska, för att verkligen kunna förklara sig bättre och att på så sätt vara säkrare på att personerna förstår henne.

Flicka 20 säger att svenskan har förändrat hennes vardag, och i och med att hon har lärt sig svenska, blir livet enklare och bekvämare för henne här i Sverige. Hon får fler möjligheter att umgås och träffa människor och att bli mer accepterad.

Att ha utvecklats och våga prata mer med olika människor, vilket också har förbättrat självförtroendet, är den största förändringen i vardagen för *flicka 17*. Hon har också lärt sig och upplevt många nya saker, sedan hon flyttade till Sverige.

Om *pojke 17*, i ett samtal på svenska, saknar ett ord, använder han sig utav strategin att antingen förklara på ett annat sätt eller att använda ett annat ord som han behärskar. *Pojke 17* säger att hans vardag har förändrats genom att han har fått kännedom om hur andra människor är, fått kunskap om andra traditioner och kulturer, men detta beror inte på att han har lärt sig ett nytt språk.

Ibland kan *pojke 20* känna behov av att tala sitt modersmål; ewe, för han vill inte, i en framtid, upptäcka att han har glömt bort sitt modersmål. Vardagen har förändrats i och med att han kan tala med vem som helst, när som helst.

Hemma talar *flicka 36* cebuano med sina barn och med andra bekanta från Filippinerna, medan hon talar svenska i skolan. Hon tycker dock inte att flerspråkigheten har förändrat hennes vardag så mycket, förutom det att hon är mindre isolerad i Sverige.

För *pojke 23* har flerspråkigheten och flytten från England, inneburit en stor skillnad i livet, bland annat att han känner sig mer mogen och att han planerar och tänker mer på framtiden. Även för *pojke 1 18* har vardagen förändrats mycket i och med flerspråkigheten, men förändringen innebär inte bara kunskaper i ett nytt språk, utan också kunskaper i en ny kultur och ett nytt samhälle.

I framtiden tror *flicka 20* att hon kommer att ha nytta av sin flerspråkighet, på grund av att hon skulle vilja arbeta med internationella företag. Just kunskaper i flera språk och den ökade internationaliseringen ser *pojke 23* och *pojke 1 18* som något som de kan ha nytta av i framtiden. *Pojke 1 18* uttrycker sig som följer:

”Hela världen förändras hela tiden. I framtiden man kan ha kontakt mer och mer med andra länder... Ja, det är bra när man reser.”

Även *pojke 17* tror sig kunna ha nytta av flera språk, genom arbeten och utbildning, till exempel universitet. Genom att han nu behärskar både arabiska och svenska kan han se en framtid i både Irak och Sverige. Han påpekar att om man behärskar båda språken mycket bra, finns det möjligheter att arbeta som tolk och alltså tjäna pengar på sina språkkunskaper.

Pojke 20 ser att språkkunskaperna kommer att hjälpa honom i framtiden; det blir lättare att resa och att skaffa arbete och tjäna pengar. Om han skulle flytta tillbaka till sitt hemland Ghana, är det där nödvändigt att behärska flera språk, om man ska ha en chans att klara sig bra.

Även *flicka 17*, *flicka 36* och *pojke 2 18* hoppas och tror på större möjligheter till arbete, även utomlands, tack vare sina språkkunskaper.

6.6 Reaktionen i Sverige

Flicka 20 och *pojke 1 18* upplever att de har enbart mötts av positiva reaktioner då det upptäckts att de är flerspråkiga och människor som de möter tycker att de är duktiga och att det är bra att de har lärt sig svenska.

Kamrater till *flicka 17* tycker att det är bra att hon kan flera språk och de vill att hon ska lära dem lite thailändska. Bland vuxna har hon inte märkt några reaktioner alls och inte mötts av några negativa.

Människor har bemött *flicka 36* med nyfikenhet och förvåning, då de inser att hon kommer från Filippinerna och inte från Thailand.

Övriga, det vill säga; *pojke 17*, *pojke 20*, *pojke 23* och *pojke 2 18* har alla blivit bemötta positivt.

6.7 Identitet

Flicka 20 anser sig själv vara mexikan och inte svensk, och hon säger att det beror på att hon känner stolthet över sitt land; Mexiko, och att det var där hon växte upp och har sin familj. Hon anpassar sig dock till kulturen i Sverige. Om framtiden har hon svårt att uttala sig, och om hon då känner på ett annat sätt, vad gäller identiteten.

Pojke 17 betraktar sig själv som irakier och fortfarande invandrare, men som lever i Sverige. Han tycker att det är mycket kunskap man måste skaffa sig om livet i Sverige, innan man kan kalla sig svensk. Identitetskänslan beror även på skillnader i traditioner och kulturer, och även som han säger:

”Sverige – det är helt annat värld. När jag kom till Sverige, det är helt annat värld; olika traditioner, olika kulturer, olika...”

Han känner stolthet över att vara irakier. Då han är med svenska kamrater och talar enbart svenska, kan han ibland känna sig ”lite svensk”. Om framtiden säger han att då han är i Irak kommer han att kalla sig irakier, men om han till exempel reser till England kommer han att kalla sig svensk.

Frågan om identitet tycker *pojke 20* är svår att besvara. Han tycker dock att han är svensk, då han pratar svenska och har roligt med svenskar, då han spelar fotboll och då han är i skolan. ”Svenskhetskänslan” beror på människorna, språket, hur han skriver, naturen och samhället som han lever i. Då han är hemma med sin pappa, är han ”från Ghana”.

Flicka 17 ser sig själv som thailändska och säger att det är viktigt att inte glömma sitt land och sitt ursprung. Hon har rest till Thailand några gånger, efter flytten till Sverige, och kände sig även då som thailändska men saknade Sverige. Däremot märkte hon en stor skillnad i hur hon blev behandlad av thailändare i Thailand. Det verkade som om de trodde att hon hade förändrats i och med flytten och de behandlade henne bättre än förut, vilket hon inte visste varför.

Hon uttryckte det själv, som följer :

”Jag tycker inte att jag är högre än dem för att jag kan fler språk eller inte bor där.”

Det är framför allt utseendemässiga skillnader och olikartade traditioner, som gör att *flicka 36* känner sig som filippinska. Vid ett flertal tillfällen har hon rest till Filippinerna, efter flytten till Sverige, och känslan av identitet kändes annorlunda då. Hon säger:

”Jag vill gå hem, men det är inte längre min plats...Ja, det känns lite annorlunda på något sätt.”

Pojke 23 känner sig som engelsman i de flesta situationer, utom i skolan och då han talar med svenskar. Identitetskänslan beror på att han fortfarande talar mycket engelska, skillnader i traditioner som till exempel julen, och olika matkultur. Då han reste hem till England under julhelgen, upplevde han sin identitet något annorlunda. Det var svårt för honom att exakt förklara varför, men det hade något att göra med att han hade fått mer kunskap om hur världen utanför England fungerade.

Just nu känner sig *pojke 1 18* som afghan vid de flesta tillfällen, men som han säger ”lite svensk” då han är med sina svenska vänner och följer svenska regler och traditioner, men också om han ibland lagar svensk mat. Han menar att hur lång tid man har vistats i det nya landet, har mycket stor inverkan på identitetskänslan, men också om kontakten med hemlandet är bra eller inte. En afghansk familj, som han känner, har bott i Sverige i 15-20 år och han märker att de nästan har glömt bort sitt hemland. Kanske någon gång i framtiden, kommer han att uppleva sig själv som svensk.

Pojke 2 18 känner sig som thailändare, men berättar att han har blivit mindre blyg sedan han lärde sig svenska. Han beskriver att han ibland under lektioner i skolan, säger till sig själv att han ska tänka som svenskarna gör.

7 Analys och diskussion

I det här avsnittet kommer jag att diskutera resultatet och relatera till syftet och frågeställningarna och till tidigare forskning. Utifrån syftet, delar jag in avsnittet i fyra delar; fördelar och nackdelar, ”tankespråk”, vardagen och påverkan, och identitetsskapande. Avsnittet avslutas med: Framtida forskningsteman och samhällsrelevansen.

7.1 Fördelar och nackdelar

Den första frågeställningen, som är del av syftet, var att ta reda på vilka fördelar och nackdelar de intervjuade eleverna ansåg att de hade av sin flerspråkighet.

Fördelarna med att vara flerspråkig överväger nackdelarna, totalt sett, bland informanterna.

7.1.1 Fördelar

Den fördel som först omnämns bland de flesta av de intervjuade, är den att de lär känna nya människor och kan kommunicera med många fler. Den sociala aspekten är, med andra ord, mycket viktig. Det kan tyckas naturligt, eftersom språk handlar om kommunikation och kommunikation handlar om kontakt mellan människor.

Tre av informanterna nämner specifikt att flerspråkigheten ger dem större möjligheter att skaffa arbete, kanske utomlands, men även vid resor. I ett vidare perspektiv, kan man se hur internationaliseringen har blivit ett starkare begrepp och inslag i livet och det är inte otänkbart att söka sig utanför nationsgränserna för att bland annat söka arbete.

Två av informanterna ser som en fördel att få ta del av och få kunskap om nya traditioner, kulturer och samhällen.

Av de intervjuade eleverna ser två en djupare personlig fördel av flerspråkigheten. En av dem tycker att det är skönt att slippa känna sig ensam och han tycker också att flerspråkigheten har förbättrat självförtroendet. Den andre anser att han har lärt känna sig själv bättre. Rent allmänt kan man tänka sig att mer kunskaper, oavsett ämnet, borde leda till bättre självförtroende. Kraven på sig själv kan nog, i vissa fall, dock istället öka, vilket kan leda till sämre självförtroende. Huruvida flerspråkighet och självförtroende har någon generell inverkan på varandra, går inte att säga utifrån denna lilla undersökning. Självförtroende är dessutom ett komplext begrepp, som påverkas av många olika faktorer.

Två av informanterna preciserar inte fördelarna, utan säger att det är bra att behärska flera språk och att det ger fler möjligheter. Exakt vad detta står för, kan jag därför inte förtydliga, men ett antagande är att de stödjer övrigas eller delar av övrigas synpunkter.

7.1.2 Nackdelar

Tre av de intervjuade eleverna nämner inga nackdelar alls. Hos övriga är det i framför allt oron över att glömma sitt modersmål och tvivlet på sin egen språkliga förmåga i svenska, som upplevs som det mest bekymmersamma.

En av informanterna kände en viss oro över att så småningom glömma bort och blanda ihop ord från båda språken, så att, som man tidigare uttryckte det, halvspråkighet i båda språken skulle uppstå. Hon kodväxlar också vid behov, framför allt enstaka ord, och i synnerhet då hon talar med sin mamma. Med tanke på att hon ibland använder sig av kodväxling, kan man förstå hennes känsla av oro, men kodväxling i sig, behöver inte betyda en brist, utan kan istället vara ett raffinerat sätt att utnyttja flera språk samtidigt. Kodväxling har ofta samband med identitet, och det kan vara där som elevens oro egentligen befinner sig. (Musk & Wedin 2010: 127).

En elev med arabiska som modersmål, ser som nackdel, att lära sig grammatiken och svårigheten att inte blanda ihop begreppen på de olika språken. Det kan finnas flera orsaker till att grammatiken kan upplevas som en nackdel. Man kan tänka sig att detta kan skifta beroende på modersmål och betydelsen av grammatik i personens förstaspråk, och även på individens personliga syn på grammatik. Tycker man att talspråket är det viktigaste, minskar troligtvis grammatikens betydelse.

Två av informanterna nämnde svårigheterna i början av studierna och tvivlet på sig själva, som en nackdel. Just dessa två är kvinnliga elever, men om detta skulle vara särskilt kvinnligt är underlaget för litet att med säkerhet kunna uttala sig om. Däremot kan man nog konstatera att detta tvivel inte hade uppstått om informanterna hade anlänt till Sverige i 9-11-årsåldern, då det går snabbast och lättast att tillägna sig språket (Collier 1987: 617-641).

En av eleverna såg sin egen brytning som en nackdel, för i och med att han bröt på engelska, började många svenskar, helt automatiskt, tala engelska med honom, vilket han inte tyckte var till gagn för hans språkträning. Detta sätt att vara tillmötesgående från en del svenskars sida, blev istället ogynnsamt för honom.

7.2 ”Tankespråk”

Den andra frågeställningen, som är del av syftet, var att undersöka på vilket språk eleverna tänker.

Rent allmänt kan man konstatera att de flesta bearbetar sina tankar på båda språken och började få svenska i tankarna efter drygt ett års vistelse i Sverige.

Sex av informanterna tänker på båda språken.

Fyra av dessa preciserar när de tänker på svenska respektive sitt modersmål. Gemensamt är att då de befinner sig i en svensk kontext, det vill säga; i skolan, med svenska kompisar eller på jobbet, blir ”tankespråket” svenska. Då de däremot befinner sig i en kontext där modersmålet är det naturliga språket, som i dessa fall inom familjekretsen, så bearbetas tankarna på modersmålet. Man skulle kunna kalla detta fenomen ”tankediglossi”; det vill säga, att man använder sig av två helt olika ”tankespråk” beroende på vilken situation man befinner sig i. (Diglossi är ett vedertaget begrepp, medan ”tankediglossi” är min egen ”uppfinning”.) Det verkar som om hjärnan försöker förenkla eller underlätta för tankarna genom att anpassa dem till situationen och sammanhanget. Det föregående instämmer Leena Hamberg i, som också ”tänker” på det språk som är mest aktuellt i den rådande stunden och situationen (Johansson 2006: 33-34).

De två återstående informanterna tänker enbart eller nästan enbart på svenska. Den ene av dem, förklarar detta genom att han efter en mycket kort tid kom in i lagidrotten, och snabbt kom i kontakt med svenska språket, vilket också påverkade hans ”tankespråk”. Den andre av de två, gav ingen närmare förklaring.

Sex av åtta informanter anser att det tog mellan ett och två år att börja tänka på svenska, förutom på sitt modersmål.

7.3 Vardagen och påverkan

Den tredje frågeställningen, som är del av syftet, var att ta reda på hur flerspråkigheten har påverkat elevernas vardag.

En av informanterna säger att flerspråkigheten inte har påverkat hennes vardag särskilt mycket, medan en annan hävdar att det har inneburit en stor förändring. Övriga uttrycker sig på andra sätt, men man kan i alla fall konstatera att vardagen och livet har påverkats för dem alla. De flesta informanter ger också flera exempel på hur flerspråkigheten har påverkat deras vardag.

Vad som påverkar en människa eller vad hon upplever att hon påverkas av, är naturligtvis personligt. Det som en individ tycker är en stor inverkan, kanske en annan inte ens reflekterar över. Därför är det viktigt att komma ihåg att det som här återges, är mina åtta informanters ”tyckande”.

Att uttrycka sina känslor på ett korrekt sätt på sitt nya språk, menar tre av eleverna att de har svårigheter med, vilket ju påverkar vardagen, i och med att de har svårt att beskriva det de önskar. De kommer kanske att tycka att det blir lättare att uttrycka sina känslor i talat språk i framtiden, då de fått ännu djupare kunskaper i svenska språket.

Tre av eleverna anser att de har fått mer kunskap om olika saker; traditioner, kulturer, samhälle och människan, vilket har inneburit en förändring i deras liv. Här ser det säkert mycket olika ut, beroende på ursprungsland, skolbakgrund och dylikt. Ylva Jannok-Nuttis upplever samma sak som de tre eleverna, fast hon uttrycker det med att säga att flerspråkigheten har ”...vidgat mitt perspektiv, öppnat fler och nya dörrar, ja egentligen berikat hela mitt liv.” (Johansson 2006: 37-38).

En elev tycker att vardagen blir svår, då han hamnar i allvarliga situationer eller samtal, då en känsla av att språkkunskaperna inte riktigt räcker till, infinner sig. Ytterligare en elev, tycker att det ibland är svårt att verkligen få fram det hon vill ha sagt, vilket självklart påverkar vardagen.

Att kunna och våga tala med olika människor, har påverkat vardagen och livet för flera av eleverna. En av dem säger att, just att våga tala med andra har lett till bättre självförtroende, vilket är den allra största förändringen för henne.

En tydlig förändring i vardagen, är eleven som talar sitt modersmål hemma med sina barn och talar svenska då hon är i skolan. Att använda sig utav diglossi, är förmodligen ganska vanligt, vilket man kan se flera exempel på i den här uppsatsen.

Ytterligare exempel på hur flerspråkigheten har påverkat vardagen är; det har blivit bekvämare, det har lett till mindre isolering och det har lett till ökad mognad. De två senare kommentarerna kom från de båda äldre eleverna. Givetvis kan svaren skilja sig åt, beroende på ålder, men materialet är för litet för att kunna uttala sig med säkerhet om detta.

7.4 Identitetsskapande

Den fjärde frågeställningen, som är del av syftet, var att undersöka hur flerspråkigheten inverkar på elevernas identitetsskapande.

Identitet och identitetsskapande är ett komplext begrepp, där många faktorer inverkar. Med identitet menar jag här, på vilket sätt som personen ser på sig själv; alltså om hon/han betraktar sig själv som ”svensk”, ”thailändare” och så vidare. Viktigt att notera är att de svar som eleverna gav vid intervjutillfället, gällde just då. Huruvida de

skulle svara på samma sätt om till exempel en månad, vet jag ingenting om. Identitetsskapandet är en process, som ständigt pågår och som kan ta andra och oväntade riktningar (Otterup 2005: 27-29; Musk & Wedin 2010: 14-15; Haglund 2004: 360-361).

Ungdomar i skolan ansluter sig ibland till en viss gruppidentitet, för att kanske känna gemenskap gentemot vuxenvärlden eller markera ett avståndstagande mot till exempel samhället (Haglund 2004: 380).

Att besvara frågan om hur flerspråkigheten inverkar på identitetsskapandet, kan ge två helt olika svar, beroende på hur man ser på saken.

Jag förklarar här hur jag menar med ett exempel. Om en till Sverige invandrad irakier, ser sig själv som svensk, kan man säga att flerspråkigheten har inverkat på identiteten. Detta gäller under förutsättning, att inverkan har med språket att göra, och inte kulturen, naturen eller något annat. Irakiern har genom sitt nya språk, skapat sig en ny identitet, och då har språket haft inverkan.

Om däremot den invandrade irakiern, ser sig själv som irakier, kan man se detta på två sätt:

- 1) Flerspråkigheten *har inte* inverkat på identiteten, i och med att personen fortfarande betraktar sig själv som irakier. Identiteten har i detta fall ingenting att göra med det nytillägnade språket, utan styrs av andra faktorer. Bakgrund, traditioner, familjeband och samhörighet med mera kan vara faktorer som styr. Att betrakta sig själv som irakier i Sverige, kan även vara ett uttryck för sitt motstånd mot majoritetsspråket och dess kultur.
- 2) Flerspråkigheten *har* inverkat på identiteten, trots att personen fortfarande betraktar sig själv som irakier. En möjlig förklaring till detta, skulle kunna vara att personen vill förstärka sin identitet som irakier, trots att personen har lärt sig ett nytt språk. Skälen till detta kan till exempel vara att; man inte vill glömma sitt ursprung, man känner stolthet över sitt hemland eller att man vill behålla känslan av samhörighet med sina landsmän.

Av mina åtta intervjuade elever, säger sig sju stycken ha kvar sin ursprungsidentitet, och en säger sig vara ”svensk” och ”från Ghana”.

Skälen som de anger är; de känner stolthet över sina länder, de har sin familj där, deras kultur och traditioner, det är deras land och ursprung, det har med utseendet att göra, olika matkulturer och att de fortfarande talar sitt modersmål ganska mycket.

Jag tolkar det som mitt förslag nummer två, nämligen att flerspråkigheten inverkar på identitetsskapandet genom att personen vill

förstärka sin ursprungsidentitet, av olika skäl. Jag stödjer detta på mina informanternas olika angivna orsaker.

7.5 Framtida forskningsteman och samhällsrelevansen

Identitet är ett intressant och mycket komplicerat begrepp, som man skulle kunna fördjupa på flera sätt. Man skulle till exempel kunna följa en och samma språkgrupp, som lever under olika förhållanden, och göra jämförelser.

Det talas mycket om social kompetens idag. Ett tema skulle kunna vara att undersöka om flerspråkighet leder till utvecklad social kompetens.

Att forska i flerspråkighet på olika sätt, tror jag, är av stor relevans för samhället. Vi måste ständigt sträva efter mer kunskap, så att vi människor förstår varandra bättre och att konflikter och missförstånd kan minimeras i möjligaste mån. Nationer med öppnare gränser och en naturligare omflyttning är en del av vår allas vardag.

8 Slutdiskussion

Utifrån resultaten av undersökningen, framträder tre områden som mer betydande. De områdena är fördelarna, vardagen och framtiden, och identiteten.

Att informanterna ser, till övervägande del, fördelar med att vara flerspråkiga, är tydligt. Deras språkkunskaper ger dem fler möjligheter och chans att möta och lära känna nya människor, samhällen och kulturer.

De flesta tycker även att flerspråkigheten har påverkat deras vardag och liv och kommer att göra så även i framtiden. Ibland upplever flera av informanterna svårigheter med att uttrycka sina känslor och tala om allvarliga ämnen. I framtiden tror de flesta att deras språkkunskaper kommer att ge dem fler möjligheter till arbeten och att de lättare kan välja var de vill bosätta sig.

Med något litet undantag, betraktar sig alla som tillhörande sin ursprungsidentitet. Det är i hemlandet som de har växt upp och har sin släkt. Känslan för sitt land och stoltheten är också en viktig faktor.

Generellt kan man säga att flerspråkiga invånare bidrar till ett rikare samhälle, i form av ny kunskap och nya och annorlunda tankesätt. Omvärldskunskapen utvecklas och vi får större och bättre möjligheter att förstå varandra. Vi måste ta vara på all kunskap och erfarenhet som

de flerspråkiga invånarna bidrar med och se det som en oerhörd tillgång. Globaliseringen berör oss alla och tack vare många människors in- och utvandring pågår en ständig omdaning av samhället, vilket ger vidgade möjligheter och spännande utmaningar.

Följande tänkvärda rader får bli slutorden i den här uppsatsen.

“We need to give each other the space to grow, to be ourselves, to exercise our diversity. We need to give each other space so that we may both give and receive such beautiful things as ideas, openness, dignity, joy, healing, and inclusion.”

(http://www.brainyquote.com/quotes/authors/m/max_de_pree.html)

Litteraturförteckning

Bokreferenser

- Baker, Colin 1996. *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. 2 uppl. Clevedon m .fl. Multilingual Matters 95, s. 36.
- Bourdieu, Pierre 1984. Vad vill det säga att tala – det språkliga utbytetts ekonomi. *Skeptron*, 1, s. 27-54.
- Börestam, Ulla & Huss, Leena 2001. *Språkliga möten Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Collier, Virginia 1987. Age and rate of acquisition of second language for academic purposes. *TESOL Quarterly*, 21:4, s. 617-641.
- Haglund, Charlotte 2004. Flerspråkighet och identitet. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur, s. 359-387.
- Hoffmann, Charlotte 1991. *An Introduction to BILINGUALISM*. London: Longman Linguistic Library.
- Johansson, Charlotta (projektled.) 2006. *Bland gussar och gossar Om språksituationen i Sverige*. Stockholm: Svenska institutet.
- Ladberg, Gunilla 2003. *Barn med flera språk*. Stockholm: Liber.
- Ladberg, Gunilla 2000. *Tala många språk*. Stockholm: Carlssons.
- Lagerholm, Per 2010. *Språkvetenskapliga uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Musk, Nigel & Wedin, Åsa 2010. *Flerspråkighet, identitet och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Myndigheten för skolutveckling 2008. Beijer, Mai. *Mest språk Språk- och kulturkunskap i ett alltmer gränsöverskridande samhälle*. Stockholm: Liber.
- Myndigheten för skolutveckling 2006. Beijer, Mai. *Växelvis på modersmål och svenska*. Stockholm: Liber.
- Otterup, Tore 2005. ”Jag känner mej begåvad bara”. Göteborg: Institutionen för svenska språket.
- Trost, Jan 2010. *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Ålund, Aleksandra 1997. *Multikultiungdom. Kön, etnicitet, identitet*. Lund: Studentlitteratur.

Nätreferenser

<http://www.ne.se/lang/tvåspråkighet>, Nationalencyklopedin

Hämtad 2012-02-13.

<http://intersession2005.tripod.com/Sestina.html> Hämtad 2012-02-14.

http://wps.ablongman.com/long_kennedy_lfpd_9/22/5820/1490003.cw/index.html Hämtad 2012-02-14.

<http://www.ne.se/identitet/209859> Hämtad 2012-02-14.

<http://www.ne.se/diglossi> Hämtad 2012-02-18.

<http://www.ne.se/halvspr%C3%A5kighet> Hämtad 2012-02-26.

www.skolinspektionen.se Rapport 2010:16 Flerspråkiga elever

Hämtad 2012-04-02.

http://www.brainyquote.com/quotes/authors/m/max_de_pree.html

Hämtad 2012-06-10.

<http://www.ne.se/lang/flerspr%C3%A5kighet> Hämtad 2012-05-10.

<http://www.ne.se/lang/pierre-bourdieu> Hämtad 2012-06-10

Bilaga

Frågeguide

Följande frågor användes vid intervjuerna:

Ålder:

Hemland och modersmål:

Kom till Sverige:

1. Vilka fördelar upplever du?
2. Vilka nackdelar upplever du?
3. Händer det att du ibland känner att du måste tala ditt förstaspråk? I så fall, i vilka situationer?
4. Då du tänker och funderar på olika saker; på vilket språk gör du det? Har en förändring skett? När i så fall?
5. Känner du sorg eller glädje över din flerspråkighet? Förklara varför?
6. Vad tycker dina vänner/släktingar i ditt hemland om din flerspråkighet?
7. Har flerspråkigheten förändrat din vardag och ditt liv? Hur i så fall?
8. Kommer du i framtiden ha nytta av din flerspråkighet, tror du? Hur i så fall?
9. Vad möts du av för reaktioner i Sverige, då det upptäckts att du är flerspråkig?
10. Hur upplever du din identitet; d v s betraktar du dig som svensk eller som din ursprungsnationalitet? Förklara hur du menar!
11. Har du rest till ditt hemland, efter det att du flyttade till Sverige? Hur upplevde du din identitet då, i ditt hemland?
12. Kan din identitetskänsla variera i olika situationer, även här i Sverige? Vad kan det bero på?
13. Vad är det som gör att du känner en viss identitet och inte den andra?